

Solament hi obriríem la reserva, com a postilla, que fóra fàcil d'imaginar altres vies: és ben coneguda la figura del condottiere Francesco Bussoni *Carmanynola*, que havent pres com a nom de guerra el de la seva ciutat nadiua, va ser espectacularment decapitat a Venècia l'any 1432. Si «Les Dieux ONT SOIF» a París, el 93 i 94, també en tenien a la Itàlia del S. xv, i les seves execucions no posaren menys enormes flors de sang que a París, a la Venècia o el Milà vermells dels Ss. xv-xviii. No sé si això podria haver-se relligat amb el carmesí o grana de la *carmanynola* del dissortat comte d'Urgell i altres degollats dels Trastàmares (¿també en el doc. de Comes es tracta potser d'un reu a qui posen el vestit d'execució?), o amb condottieri o amb jacobins guillotiners. Admetem-ho almenys com a motiu lateral o concomitant i suggeridor, en la història del bateig lingüístic de totes aquestes *carmanynoles*, que a França duïen posades patriotes cofats amb gorra frígia o cenyits amb una jaqueta de botons daurats i cridaners o amb solapes rogenques.³

DERIV.: potser *carramanxol* 'drap de llana per a abric del turmell ...' (Verdú, *DAG.*) amb contaminació: sigui de *manxa* (< MANTIGA 'espècie de sac'), sigui de *manxol* 'manco' en el sentit de paralitzat en l'ús d'un membre.

¹ No se n'aparten sensiblement Dazat, Prati, Rohlf (ASNSL CLXVII, 319), i jo mateix, no havent de parlar més que del sentit castellà o americà, i recent, tampoc vaig allunyar-me'n a penes en el DCEC I, 668b. — ² En suport d'aquesta base en -INI- parlen l'ign del francès mitjà i el del piemontès i italià, però potser també és significativa la grafia *carmanynola* de l'escriptura urgellenca (notem el marcat dialectalisme de les grafies *tenie*, *ya uzada* que l'acompanyen). — ³ El de la gorra catalana del S. xv pogué ser un color grana pujat o fosquejant, cosa que explicaria que s'ennegrís o arribés a un fosc-negrós (recordem «*carmanynola* negra, ya molt uzada» la de Jaume d'Urgell, i *carmanynola senar*, 1452, qui sap si és també expressió eufèmica apuntant a això). Com que no hi ha raó per negar que les formes de la vestidura francoprovençal i alpina tenen també almenys en part el valor fortament indicatiu que hom els ha atribuït, reparem especialment en: Lallé i Barcelonnette *carmaniola*, -*agnola* «veste courte», savoià *carmanynola* id., delphinès *carmanyniòla* «jaquette de cérémonie des paysans» (c. 1660), fr. *carmanynole* (1791) «veste à basques étroites, à revers et à collet renversés, avec plusieurs rangs de boutons» [1791].

Carne, V. DCEC, s. v. *carmen* II i I *Carmello*, V. *caramello* *Carmell*, V. *caramella*

CARMENAR [S. xv], del ll. CARMINARE 'cardar, batre' (cf. DCEC I, 691), amb els seus derivats tarrag. *carmanejar* (*AlcM*) i *escarmenar-se* 'escarrassar-se': «ja es podia *escarmenar* a fer sonets el Petrarca! Tant li valgué; que a aquesta donzella no arribà mai Laura», carta de Maragall, 1903, a Serra i Boldú a propòsit de

la cobla popular urgellenca «totes les gràcies del món, / donzella, Déu vos ha dat» (O. C. I, 825a); és més aviat alt-aragonès: «la lana primero se lava, después se *eskarminar*», Bielsa, 1965. Variant sàvia *carminar* [mj. S. xv] 'expellir una ventositat', d'on +*carminatiu* [el P. Camil Vives, germà d'Amadeu Vives, fabricava licors alcohòlics destinats a facilitar-ho, c. 1920].

CARMESÍ, de l'hispanoàrab *qarmazí* id., derivat de *qármaz* (àr. *qírmiz* 'quermes, cotxinilla'), que prové del persa *kirm* 'cuc' (parent llunyà del ll. *vermis* id.); *CARMI*, abans *carmini*, sembla ser dègum a una alteració del mateix mot àrab per influència del ll. *minium* 'vermell, vermelló', b. ll. *carminium*. □ 1.^a doc.: 1398, BMetge; *carmini*, 1309, 1371 i c. 1390 (Aversó, 1094.3); *carmi*, mj. S. xv.

Veg. els articles *carmesí* i *carmín* del DCEC. El mot realment genuí, arrelat i antic en la nostra llengua és *carmesí* (tant que d'ell fou manllevat el cast.

²⁰ *carmesí* i altres de les formes romàniques): «roba de domàs --- roba de *carmesí*: vestis conchiliata», «setí *carmesí*: bombycinum intercisum conchyliatum; vellut *carmesí*: metaxa conchyliata», «*carmesí*: conchylium, purpura, buccinum», OPou, *ThPu.*, 317, 325. *Carmanysí* aplicat a una *xia*, en una *Crònica* eivissenca del S. xvii (Macabich, *Feudalismo*, 19). En el Cançoner popular, ultra el famós romanç de la *Filla del Carmesí* (on diverses versions no porten aquest nom), el trobem en: «un vestit de tela blanca, y en el coll un *carmesí*» (o sigui 'un de carmesí'), MilàF, *Romllo.*, 255.18; «la sabata envellutada --- y lo ret de *carmesí*, lo trobaràs en la caixa», id., 337E; i cf. *Carmesina* en el *Tirant*.

DERIV.: *Carminat*; *carminenc*; *carminós*; *carminositat*.

CARN, del ll. CARO, CARNIS, id. □ 1.^a doc.: orígens de l'idioma: «una soldada de *carn*», doc. de 1047-1098, i altres exs. en 1090 i 1161 (Bast.-Bass., p. 412).

⁴⁰ En aquests documents té *carn* un dels seus sentits bàsics de 'carn d'animal destinada per a aliment'; en el de 'cos de l'home (en oposició a l'esperit)' apareix ja en *Hom. Organyà*; en les seves segones accepcions el mot està ben documentat en *AlcM*, *DAG.* i *DBal.*; ens limitarem a notar que les denominacions referents a la carn de diversos animals apareixen en els diccionaris antics des del Busa-Nebr. de 1507. Diu aquest lèxic: *carn de bou o vaca*, *carn d'anyell*, *d'ovella*, *molto*, *de porc*, etc. Convé observar que *carns fiambres* ⁴⁵ (*Tirant*, § 104) és castellanisme (DCEC II, 579a).

DERIV.: *Carnada* 'esquer fet de carn per pescar o caçar' (Lab. i BDC XIV, 16); 'la carn crua saladada de què es fa la provisió en els vaixells' *DTarongí*. *Carmanadura* 'qualitat de carn d'una persona o d'un animal' (Lacav.) i la seva variant *encarnadura* ja en Lab. *Carnal*, adj. «hom *carnal*» (*SGraal*), «els desitjers *carnals*...» (*Hom. Organyà*, 4v5), «fratre *carnal*...» (*VidesR*, 217R2), «parents *carnals*...» (Milà, *ProsB*, v. 221); m. 'tot el temps de l'any fora de la quaresma, durant el qual es pot menjar carn', avui usual a Ma-